

A taktikai szavazás fantompolitikája

Lovász Ádám

2018 márciusától kezdődően új kifejezéssel bővült a magyar közélet: ez nem egyéb, mint az úgynevezett „taktikai szavazás.” A Google Trends eszköz alkalmazásával egy meglepő körülményre bukkanhatunk rá: a szóösszetétel, 2004-ig visszamenőleg, ismertelen fogalomnak számított. A „taktikai szavazás” robbanásszerű fejlődést tudhat maga mögött. Ha a keresési adatokat indikatívnak tekintjük, egy exponenciális görbét kapunk. Egy pillanat erejéig érdemes a szóösszetétel jelentését szemügyre vennünk, mielőtt továbbhaladnánk gondolatmenetünk kibontakoztatásával. A „taktika” szó a latin *tactica ars* kifejezésig vezethető vissza. Kifejezetten modern eredetű szó, melynek jelentése a hadseregek elrendezésének és megszervezésének mestersége.¹ Noha ez a legtöbb résztvevő számára aligha tudatosult, a „taktikai szavazás” óhatatlanul a hadviseléssel asszociálható. Taktikára annak van szüksége, aki hadat visel mások ellen. Úton-útfélen arról értesülhetünk, hogy a 2018-as országgyűlési választások alkalmával az egyéni jelöltek tekintetében az „eszünkre” kell hallgatnunk mint szavazóknak. Szemben a listás szavazatunkkal – amelyet elosztogathatunk szívünk kénye-kedve szerint, az egyéni jelöltekre történő szavazás esetében a „legesélyesebb” jelöltre kell szavaznunk. Sőt, nemrégiben egy újságíró kiterjesztette ezen látszólag utilitarista és racionalista szempontot a listás szavazatokra is. Minden mikropártra leadott szavazat, szól Stumpf András érve, csupán a jelenlegi keresztény-konzervatív berendezkedést erősíti.² Ebből adódóan hiába a pártok bőséges választéka (23 lista közül választhatunk), a különböző választási lehetőségeket kizárva csupán az „esélyes” – azaz, hatalomtechnikailag integrált politikai szerveződésekre érdemes szavaznunk.

Összegzésképpen, az ellenzék médiájában közkeletű vélekedés szerint a „legesélyesebb” jelöltekre és pártlistákra leadott szavazás volna a taktika szabályainak megfelelő döntés. Utilitarista szempontból nincsen értelme a szívünkre hallgatni, és kidobni a szavazatunkat fantompártokra. Látszólag kontrárius módon mégis erre vállalkoznánk jelen írás keretén belül: nevezetesen, az apró, jelentéktelen, sőt, nemlétező fantom politikai alakulatok támogatása mellett kívánunk érvelni, méghozzá egy haszonelvű érvrendszer felhasználásával. Általánosságban arra a tágabb kérdésre keressük jelen keretek között a választ, hogy a szavazófülkében mitévő legyen egy anarchista. Mitévő legyen az a szavazó, aki nem hisz a politikában, vagy aki szíve szerint felszámolná a politikai rendszer egészét? Tengernyi politikaelméleti munkára támaszkodhatnánk; rengeteg olyan politikai gondolkodó élt és alkotott, aki az állammal szembeni szkepszist fogalmazta meg. Gondolhatunk itt például az *Emberi egyenlőtlenségek eredetének* második könyvének Jean-Jacques Rousseau-jára, aki az állam létrejöttét tekinti a történelem egyik legveszedelmesebb katasztrófájának. Visszatekintve a huszadik század felől, az egyre több hatáskörrel bíró államok által véghezvitt hatalmas erőszakhullámokat, elkerülhetetlenül rokonszenvesként tűnik fel Rousseau gondolatmenete, nem is beszélve mindazon anarchista irányzatról amely egészen felszámolná az állam minden formáját.

Mindennek dacára, alapvető etikai fontosságúnak tűnik a *szenvedés* kérdése. Így indokolt lehet egy olyan teoretikus háttér bevezetése amely ezen mozzanatot helyezi a középpontba. David Benatar dél-afrikai filozófus a következő, védhetetlennek tűnő tézis mellett érvel: „mindannyian kárt szenvedtünk azáltal, hogy létrejöttünk.”³ A létrejövétel, noha kecséget

¹ <https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/t-F4015/taktika-F403B/>

² <http://valasz.hu/publi/egy-biztos-a-fidesz-nyeri-a-valasztast-128062>

³ Benatar, David (2006) *Better Never To Have Been. The Harm of Coming Into Existence* (Oxford és New York. Oxford University Press), vii.

számos örömmel és élvezettel, alapvetően káros esemény. Aki létre sem jött, annak számára lehetetlen bárminemű szenvedés. Szemben a létező személlyel, a nemlétező egyén egy páratlan előnnyel bír, nevezetesen képtelenség bármiben hiányt szenvednie. Ő egyenlő a hiánnyal magával, ám paradox módon, addig míg fennálló ezen egyenlőség, nem szenvedheti el még csak önnönmaga hiányát sem. Mint Benatar fogalmaz a rá jellemző analitikus, hűvös tárgyilagossággal, „kizárólag a létező szenvedhetnek el kárt.”⁴ Sohasem betegedhet meg a nemlétező egyén, és semmilyen módon nem hiányolhatja a szenvedés elhárításának képességét sem.⁵ A szenvedés és az élvezet, amint erre már oly sok pesszimista, így Arthur Schopenhauer is rámutatott, asszimmetrikus viszonyban állnak. Kikerülhetetlennek látszik azon következtetés, hogy a pusztá létrejövétel több kárt okoz mint jót. Nem áll érdekünkben létrejönni, más, önkénytelenül a világba erőszakolt egyének létrehozására pedig nem formálhatunk jogot. Szembesülve a szenvedés obszcén mértékkel, valamint a túlnépesedésből is származó problémákkal, egy határozottan anti-natalista pozíció körvonalazódik Benatar esetében.⁶ De politikai értelemben vajon mi következik mindebből? Milyen politikai következtetéseket vonhatunk le a létrejövétel káros voltából?

Mivel alapvetően etikai kérdésként kezeli a gyermeknemzés és a szenvedés kérdését, semmilyen politikatudományi tartalmat nem találhatunk Benatar művében. Túl a mesterséges népszaporítás állami biopolitikáinak elutasításán, nem nagyon fejthető fel miként kapcsolódhat ezen eliminatív eljárás a politikai szférához, valamint a jóval specifikusabb 2018-as magyarországi politikai helyzethez. Ám mégis úgy látjuk, hogy Benatar tézise adaptálható politikatudományi értelemben is. Amikor egy demokrácia keretén belül szavazunk, egy új kormányt a létrehozásához vagy az eddig regnáló kormányt a folytatásához járulunk hozzá. Mondhatni egyfajta szülést hajtunk végre: új politikai formákat, akár példa nélküli konstellációkat is világra bocsáthatunk. Bárki arra szavazhat, amire csak akar – szól a gyakori demokratikus előítélet. Csakhogy minden kormányzat közös érdeke a szenvedés előidézése és fenntartása. Az állam által véghezvitt erőszakos cselekedetek és hadviselési műveletek önmagukban is elborzasztó történelmi perspektívával szolgálnak, de nemcsak az emberi testek felszabdolásával, szétszakításával és szétrobbantásával tesznek kárt az államok. Kisebb vagy nagyobb mértékben, minden létező államforma adókat vet ki a hatalma alatt álló lakosságra. Magyarországon jelenleg az állami újraelosztás mértéke a GDP 47,4%-át teszi ki.⁷ Kerüljön hatalomra bármilyen politikai előjelű kormány, kénytelen lesz valamilyen módon üzemeltetni ezt a monstruózusnak mondható berendezkedést. Egyik napról a másikra aligha bontható le egy akkora képződmény mint a magyar állam. Akarva-akaratlanul, minden kormányzat folyamatos szenvedést okoz: még a szerencsés, viszonylag erőszakmentes fejlett társadalmakban is állandó erőszaktevés áldozata minden adófizető polgár.

Semmilyen ország sem található az egész földkerekségen, amely ne kötelezné állampolgárait adófizetésre. Még a legelmaradottabb, legszegényebb vidékeken is elvárja az állam, ez a hatalmas, terpeszkedő parazita, hogy lehetőség szerint minden keresettel rendelkező polgár fizessen valamilyen mértékű adót. Az adófizetés semmilyen hűséget sem implikál az állammal szemben. Lysander Spooner kitűnő éleslátással fogalmazza meg az adóztatás mint etikai probléma lényegét: „bárki aki egy úgynevezett 'kormány' kezeibe ad pénzt egy olyan kardot nyújt át számára, amit ellene fognak használni, annak érdekében hogy még több pénzt zsarolhassanak ki belőle.”⁸ Minden kormányzat közös érdeke a folyamatos zsarolás, a jövedelmek, sőt, a már egyszer adózáson átesett megtakarításoknak a minél abszurdabb

⁴ Benatar 2006: 29.

⁵ Benatar 2006: 47.

⁶ Benatar 2006: 89-90.

⁷ <https://tradingeconomics.com/hungary/government-spending-to-gdp>

⁸ Spooner, Lysander (1870) *No Treason. The Constitution of no Authority* (Boston: szerzői kiadás), 16.

adónemeken keresztüli megcsapolása, saját klientúrájának további erősítése végett. A demokrácia és a liberális jogállamiság megannyi vívmánya sem védhet meg senkit ettől az önkénnytől, hiszen a demokráciák keretén belül különösen felértékelődik a szavazatvásárlás mint hatalomtechnikai módszer. Az állam lényegét tekintve alkalmatlan a szenvedés megfékezésére, a létrejövés alapvető kárának bármilyen kárpótlására – állami egészségügy ide vagy oda - , de önmagával szemben sem képes állampolgárait megvédeni. Elkerülhetetlenül több szenvedést idéz elő, mint amennyi hasznot nyújt egyikét kiválasztott, korrupt vállalkozó számára. A társadalom nagy többsége az állam általi folyamatos gyöttelemeire ítélve tengődik. Mondhatnánk persze, történelmi optimisták módjára, hogy az állam ma már kevésbé erőszakos, és egy liberális demokrácia keretén belül kénytelen úgymond „jól” viselkedni. De az alapvető probléma, az adóztatás mint a szenvedés előállítás, ettől még nem tűnik el.

Mitévő legyen a szavazófülkébe belépő anarchista, aki felismerte a kötelező állami adóztatás és minden létező kormányzat igazságtalanságát? Mit jelent a taktikai szavazás ebben a kontextusban? A taktikai szavazás mellett érvelő ellenzék egyik legfőbb kívánalma a fennálló rendszer megbuktatása, esetleg egy új alkotmány törvénybe iktatása. Ám az állami szerepvállalás iránti szkeptikus által megfertőződött szavazópolgár számára nem tűnik meggyőzőnek ezen érv. Az általunk itt javasolt és védelmezni kívánt taktika egyfajta szerszám, egy átmeneti megoldás amely a teljes állam-és kényszermentesség utópikus célkitűzése felé mutat. Meggyőződésünk, hogy az esélytelen jelöltekre leadott szavazat jelentheti a redisztributív kormányzati rendszerek elszabotálásának egyik leghatékonyabb módszerét. Gondoljunk bele, mit is jelent a szavazáson keresztüli hadviselésnek ezen formája: aki esélytelen jelöltekre szavaz, kinyilvánítja a működésképtelen kormányzat iránti vágyát. Haszonelvű szempontból ez nem eredményez adómegettakarítást – az adóhivatal kormányzat hiányában is működőképes – ám mégis egy állam nélküli jövőre irányuló gesztusként értelmezhető. Nem ritkán fogalmazódik meg az apró, ismeretlen pártok iránt egy, a mi szempontunkból rendkívül érdekes kritika, nevezetesen hogy ezen szervezetek számottevő hányada nem is létezik, a jelöltjeiket támogató aláírásoknak egy része pedig halott emberektől származik.⁹ Kamupártra szavazni annyi, mint az állami erőszak felszámolása mellett hitet tenni. A fantompárt mint korrupciós alakzat vitathatatlanul az adófizetők megkárosítására szakosodó intézmény, ennél fogva balga döntésnek tűnhet a nemlétező politikai szervezetekre leadott szavazat. Felvethető, hogy az ilyen módon eljáró szavazópolgár önmagát károsítja meg.

Mégsem adhatunk igazat ezen ellenvetésnek, a következő ok miatt: noha a kamupárt az adófizetők károsítására szakosodó parazita képződmény, ezen jellegzetességét tekintve nem igazán különböztethető meg az „esélyes” politikai pártok mindegyikétől. Van egy jellegzetesség azonban, amelyben eltérnek a „valóságos” politikai konstrukciós a „kamu”, „fantom” szervezetektől. Szemben a mandátumok megszerzésére, sőt, a kormányzatban való részvételre esélyes politikai pártokkal, a kamupártok egyike sem lesz képes soha kormányozni, és így megkárosítani a polgárokat adók kivetésével. Sohasem fog létrejönni egy kamupártokból vagy viccpártokból álló kabinet. Komolytalanságuk okán az ilyen, itt közelebbről meg nem nevezendő szervezetek sohasem válhatnak képessé az adófizetők állandósult, intézményesített megkárosítására, képtelenek bármilyen működőképes kormányzat üzemeltetésére. Hatványozottan igaz ez azon ritka esetekre is, amikor váratlanul győzni is képesek demokratikus választásokon komolytalannak aposztrofált politikai mozgalmak.¹⁰ Szemben az esélyes jelöltekre leadott taktikai szavazással tehát felfedezhetünk

⁹ <https://24.hu/belfold/2018/03/20/ezernel-is-tobb-halott-adatai-a-csepeli-valasztokerulet-kamupartjainak-ajanloi-kozott/>

¹⁰ A viccpártként és rendszerkritikus formációként egyaránt funkcionáló izlandi kalózpárt például 2016-ban megnyerte a választást, ám képtelen volt kormányt alakítani.
<https://www.mercurynews.com/2016/12/13/icelands-pirate-party-fails-to-form-government/>

egy második taktikát, a lehetlenséget és iróniát középpontba helyező perspektíván keresztül. Az esélytelen jelöltekre és fantompártokra való szavazás abszurd gyakorlata ily módon átfordítható a politikával mint olyannal szembeni szabotázsakcióvá, minden államhatalom militáns tagadásává.